

DOI 10.37491/UNZ.72.17
УДК 339.56

Оксана ЄЛІСЄВА¹

СТАТИСТИЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ ЕКСПОРТУ-ІМПОРТУ ТОВАРІВ СУБ'ЄКТАМИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ЗА КІЛЬКІСТЮ НАЙМАНИХ ПРАЦІВНИКІВ у 2015–2018 рр.

Вивчення обсягів експорту-імпорту товарів в цілому по Україні допомагає зрозуміти загальну ситуацію на зовнішньому ринку, проаналізувати зміни у динаміці географічної та товарної структур торгівлі, визначити основні країни-партнери та провести співставлення даних між ними, а також визначити роль областей України у зовнішній торгівлі та визначення частки кожної з них у загальній структурі експорту-імпорту товарів.

Проте для детального вивчення напрямів експорту та потреб в імпортних товарах для задоволення внутрішніх потреб населення України доцільно проводити аналіз зовнішньої торгівлі за областями, оскільки це дозволить більш точно проаналізувати кількість виробників експортованої продукції в певній області та перелік товарів, які необхідно імпортувати для задоволення потреб населення в певній області.

¹ доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри статистики, обліку та економічної інформатики,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
Ok17_5@ukr.net,
<https://orcid.org/0000-0003-4907-5700>.

Розглядаються питання, які пов'язані з діяльністю суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності в Дніпропетровській області України та їх динаміка за 2015–2018 роки.

Визначено кількість суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності в області за кількістю найманих працівників у 2018 році для подальшого аналізу становища регіону та рівня виробництва продуктів, що відповідають стандартам для експорту їх на зовнішній ринок.

Проаналізовано зміну кількості суб'єктів господарювання в області за вказаний період та основні товарні групи, що виготовляються в області і відповідно експортуються у Дніпропетровській області.

Наведено структуру учасників зовнішньоекономічної діяльності в області та представлено результати статистичного аналізу динамічних змін за допомогою графічного методу представлення даних.

Результати проведеного дослідження можуть бути застосовані під час аналізу соціально-економічного розвитку регіонів та регіонального розвитку України в цілому.

Представлені дані зі статистики зовнішньої торгівлі товарами суб'єктами господарювання за кількістю найманих працівників у регіональному розрізі дають змогу оцінити участь певних регіонів у міжнародній діяльності України та визначити перспективи подальшого розвитку регіонів України.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, товар, регіони, Дніпропетровська область, суб'єкт господарювання, наймані працівники, експорт, імпорт, розмір підприємства.

Основною проблемою цієї теми є недостатня кількість загальнодоступної інформації в розрізі суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД), які здійснюють операції на зовнішньому ринку.

Відповідно до Плану державних статистичних спостережень Державною службою статистики не розробляються переліки підприємств-експортерів та імпортерів продукції, що значно ускладнює аналіз цього питання, оскільки надається офіційно лише інформація щодо загальної кількості суб'єктів ЗЕД за розмірами.

Основним джерелом статистичних даних, які надаються офіційною статистикою є річні дані Держстату щодо експорту-імпорту товарів суб'єктами господарювання за кількістю найманих працівників.

Така інформація публікується щорічно в розрізі регіонів України та за видами економічної діяльності.

Теоретичним освітленням питання регіонального розвитку України займалися О. О. Логвиненко та І. М. Сорокотяга, про що свідчить праця «Зовнішньоекономічні зв'язки регіонів України», в якій автори представили характеристику регіонів України з позиції їх входження до системи зовнішньоекономічних зв'язків; Л. М. Матросова та Л. О. Пруднікова у праці «Аналіз методик оцінки соціально-економічного розвитку регіонів»,

де представлено порівняння різних методик оцінки соціально-економічного розвитку регіонів; О. В. Гладкий — «Зовнішньоекономічні зв'язки регіонів України», в якій розкрито особливості міжнародних зв'язків господарського комплексу різних регіонів України.

Основною метою дослідження є вивчення діяльності підприємств-учасників ЗЕД, що здійснюють діяльність у Дніпропетровській області для подальшого аналізу загальної економічної ситуації в регіоні.

Виходячи з мети, в роботі поставлені такі завдання:

- 1) аналіз загальної ситуації у зовнішньоекономічній діяльності Дніпропетровської області у 2018 році;
- 2) оцінка динамічних зрушень у кількості суб'єктів господарювання-учасників ЗЕД у 2015–2018 роках;
- 3) з'ясування необхідності проведення подібних досліджень та визначення їх ролі для оцінки загального соціально-економічного розвитку регіонів України.

Сучасні тенденції розвитку України, а особливо курс економічного розвитку спрямований на співпрацю з ЄС та підписання Угоди про Зону вільної торгівлі, відкриває для України значні можливості для розвитку експортно-імпоротної діяльності у регіонах [1].

Загалом міжнародна торгівля товарами є важливою складовою економічного розвитку будь-якої держави, що залежить від внеску та взаємодії усіх регіонів країни. Саме тому аналіз обсягів експорту та імпорту товарів у регіонах України, яка наразі перебуває в досить складному економічному та політичному становищі, є, безперечно, актуальним.

Дніпропетровська область за останні декілька років є одним з провідних регіонів України. Її внесок у ВРП держави становить більше 10 %, що має значний вплив на загальну економічну ситуацію в Україні.

Дніпропетровщина спеціалізується в основному на добуванні корисних копалин (руд), а отже, металургія та машинобудування є основними галузями промисловості Дніпропетровської області [2].

У зовнішньоекономічній діяльності України Дніпропетровська область посідає перше місце по всіх показниках. Частка Дніпропетровщини в експорті товарів у 2018 році становила 16,3 %, а в імпорті — 9,2 %. Сальдо зовнішньої торгівлі по області є додатним — 2 457,7 млн дол. США.

Товарна структура експорту обумовлена промисловим потенціалом області, її основа — це чорні метали; руди, шлак і зола; вироби з чорних металів; продукція АПК та хімічної промисловості.

Аналіз ЗЕД за суб'єктами господарювання дає можливість оцінити промисловий потенціал області та діяльність підприємств у різних сферах економічної діяльності.

Суб'єктами господарювання в цьому випадку слід розуміти як юридичних, так і фізичних осіб, що проводять свою діяльність у сфері зовнішньої торгівлі.

Загальний обсяг експорту Дніпропетровської області за суб'єктами господарювання за кількістю найманих працівників у 2018 році має такий вигляд (рис. 1):

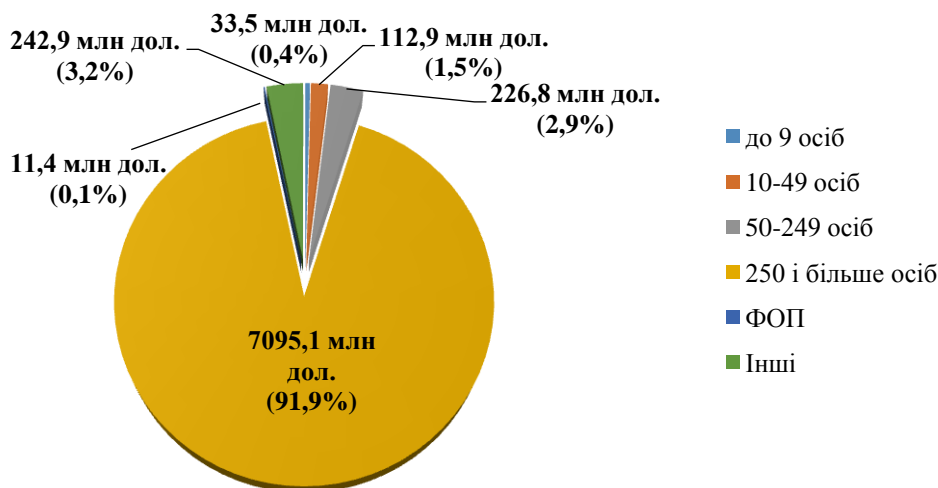

Рис. 1. Розподіл експорту Дніпропетровської області за суб'єктами господарювання у 2018 році

Примітка: власні розрахунки автора за даними Держстату [5].

З рис. 1 можна зробити висновок, що у 2018 році в експорті Дніпропетровської області найбільш активну участь брали так звані великі підприємства (з кількістю найманих працівників понад 250 осіб). Порівняно з попереднім періодом їх частка зросла на 1,2 % або на 726,1 млн дол.

Натомість найменшу частку займають фізичні особи-підприємці, обсяги торгівлі яких порівняно з 2017 роком зросли на 1,9 млн дол.

Звідси виходить, що у Дніпропетровській області найбільше продукції на експорт виготовляється підприємствами з кількістю найманих працівників понад 250 осіб, що складають групу великих підприємств, оскільки це фірми, що займаються металургією та машинобудуванням, що є досить енергозатратними та трудозатратними галузями.

Динаміка кількості підприємств за 2015–2018 роки представлено на рис. 2.

Звідси бачимо, що загальний обсяг підприємств учасників ЗЕД у Дніпропетровській області у 2018 році порівняно з 2017 роком скоротився на 2,3 % або на 32 одиниці.

Проте вартість виробленої продукції зросла на 9,5 %, або на 669,8 млн дол. Це може означати лише те, що у Дніпропетровській області підприємства, що займаються експортом продукції мають екстенсивний розвиток, тобто підприємства розширюються за рахунок додаткового штату працівників та підвищення обсягів виробництва, що для цього типу господарювання є більш сприятливим.

За обсягами імпорту товарів Дніпропетровська область також посідає провідне місце серед усіх областей України.

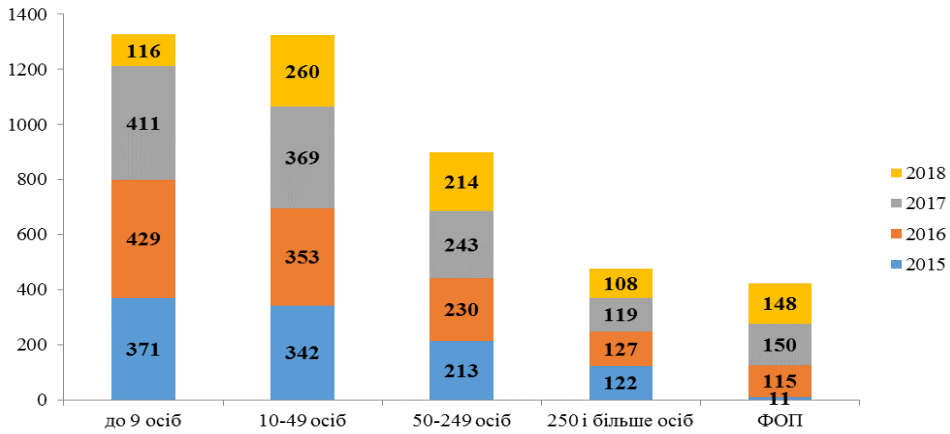

Рис. 2. Розподіл експорту за суб'єктами господарювання у Дніпропетровській області за 2015–2018 роках

Примітка: власні розрахунки автора за даними Держстату [5].

Основу товарної структури імпорту області склали палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки; електричні та механічні машини; недорогі метали та вироби з них, а також продукція хімічної промисловості [2].

У структурі імпорту за розмірами підприємств маємо таку ситуацію (рис. 3):

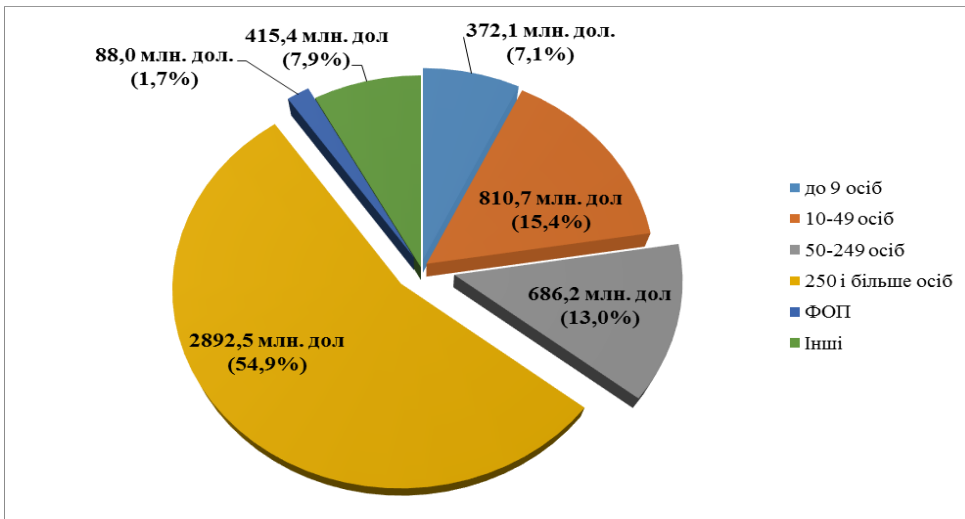

Рис. 3. Розподіл імпорту Дніпропетровської області за суб'єктами господарювання у 2018 році

Примітка: власні розрахунки автора за даними Держстату [5].

У 2018 році, як видно з рис. 3, найбільшу частку в імпорті товарів займають великі підприємства, обсяг імпорту яких у 2018 році порівняно з попереднім періодом зріс на 12,0 %, або на 310,3 млн дол. США. Найменшу частку, аналогічно як і в експорті, займають ФОП, обсяг імпорту яких зріс у 2,2 рази, або на 48,8 млн дол. Частка ФОП у загальному обсязі імпорту у 2018 році порівняно з попереднім роком зросла на 13,0 %.

Загальна динаміка кількості учасників ЗЕД у частині імпорту товарами за 2015–2018 роки має такий вигляд (рис. 4):

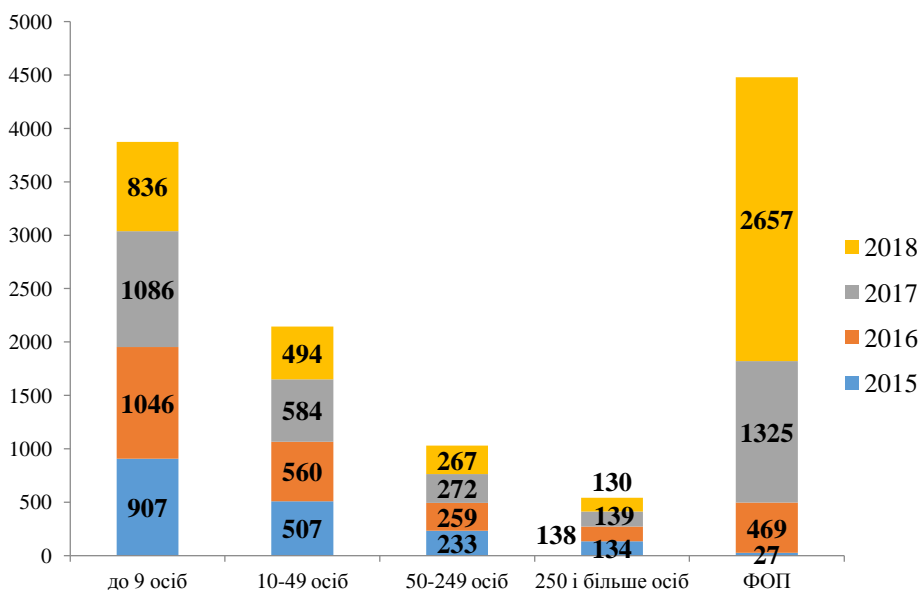

Рис. 4. Розподіл імпорту за суб'єктами господарювання у Дніпропетровській області за 2015–2018 роках

Примітка: власні розрахунки автора за даними Держстату [5].

З рис. 4 бачимо, що кількість суб'єктів ЗЕД, які займаються імпортом товарів у 2018 році, порівняно з 2017 роком зросла на 85,7 %, або на 1 545 одиниць. Вартість імпортованої ними продукції натомість зросла на 14,2 %, або на 655,3 млн дол.

З цього можна зробити висновок, що учасники ЗЕД, які займаються імпортом товарів у Дніпропетровській області, розвиваються за інтенсивним типом, тобто розвивають свою структуру в основному.

Натомість у 2018 році порівняно з 2017 роком скоротилась кількість малих підприємств на 25,6 %, або на 340 одиниць. В той самий час кількість фізичних осіб-підприємців, що займаються імпортуванням продукції, зросла майже вдвічі.

За даними Територіального органу ДФС у Дніпропетровській області, основна кількість товарів, оформлена Дніпропетровською митницею

ДФС на експорт, направлялася до країн ЄС (44,1 %), СНД (28,3 %) та Азії (21,5 %).

Основними імпортерами є країни СНД (38,8 %), ЄС (37,9 %) та Азії (12,6 %) [3].

У загальному підсумку можна сказати, що зовнішня економічна діяльність підприємств є сферою діяльності, яка пов'язана з міжнародним виробництвом та науково-технічною взаємодією, експортом та імпортом товарів, виходом підприємства на зовнішній ринок.

Така діяльність учасників ЗЕД регулюється законодавством України. Відповідно до Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16 квітня 1991 р. всі суб'єкти ЗЕД, незалежно від форми власності та інших ознак, мають рівне право здійснювати будь-які види ЗЕД та дії щодо її провадження, в тому числі будь-які валютні операції та розрахунки в іноземній валюті з іноземними суб'єктами господарської діяльності [4].

Таким чином, аналіз обсягів експорту та імпорту товарів суб'єктами господарювання за кількістю найманих працівників дозволяє проаналізувати загальну ситуацію у промисловості України, зокрема щодо рівня розвитку та ефективності промислової діяльності, що визначає рівень соціально-економічного розвитку України в цілому.

У науковій літературі зовнішньоекономічну діяльність регіонів України пропонують розглядати у 2-х аспектах: перший стосується зовнішньодержавних економічних зв'язків, він розглядається в цій статті, і другий — стосується зовнішньої внутрішньодержавної економічної діяльності регіону.

Аналіз розвитку Дніпропетровської області за суб'єктами господарювання за кількістю найманих працівників показав, що Дніпропетровська область посідає перше місце в регіональній структурі експорту та імпорту України серед усіх регіонів.

Найбільшу частку у структурі підприємств-учасників ЗЕД займають великі підприємства, оскільки експорт продукції пов'язаний з високозатратними галузями промисловості, а для імпорту потрібні налагоджені зв'язки та транспортна інфраструктура.

Проте у сфері аналізу регіонального розвитку також є певні проблеми, які тягнуть за собою неточності в аналізі загального соціально-економічного розвитку України, оскільки джерелами інформації для розрахунку показників є тільки офіційні статистичні дані без урахування «тіньового сектора». Для уникнення цих проблем доцільно використовувати узагальнюючі показники соціально-економічного розвитку регіонів, а також згруповані показники для відображення повної картини розвитку регіонів.

У загальному підсумку можна сказати, що суб'єкти ЗЕД у всіх областях України займаються ввозом або вивозом продукції для забезпечення надходжень до державного бюджету та задоволення потреб громадян України, тому аналіз їх діяльності є надзвичайно актуальним та дає повну інформацію для аналізу загального соціально-економічного розвитку України.

Список використаних джерел

1. Лапшин В., Кузніченко В. Зовнішньоторговельна діяльність регіонів України. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2016. № 2. С. 54–64. *Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського*. URL : <http://bit.ly/2W98wS4>.
2. Аналіз стану та визначення тенденцій соціально-економічного розвитку Дніпропетровської області та її адміністративно-територіальних одиниць за 2014–2018 роки. *Дніпропетровська обласна державна адміністрація*. URL : <http://bit.ly/2IM7AeA>.
3. Майже 7,4 тисячі суб'єктів ЗЕД Дніпропетровщини забезпечили більше 20 мільярдів гривень митних платежів (30.01.2018). *Територіальні органи ДФС у Дніпропетровській області*. URL : <http://bit.ly/39NZOg9>.
4. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон Української РСР від 16.04.1991 р. № 959–XII. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL : <http://bit.ly/3aL9iJ4>.
5. Регіональні обсяги зовнішньої торгівлі товарами у 2018 році. *Державна служба статистики України*. URL : <http://bit.ly/33dXzAc>.
6. Матросова Л. М., Пруднікова Л. О. Аналіз методик оцінки соціально-економічного розвитку регіонів. *Економічний вісник Донбасу*. 2008. № 3. С. 69–72. URL : <http://bit.ly/2J0zi7y>.
7. Брензович К. С. Регіональний вимір зовнішньої торгівлі послугами України. *Електронний репозитарій ДВНЗ «УжНУ»*. URL : <http://bit.ly/33kL13d>.
8. Далик В. П., Дуляба Н. І. Зовнішня торгівля України: реалії та перспективи розвитку. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2016. Вип. 7, Ч. 1. С. 110–113. URL : <http://bit.ly/2xBKvsG>.
9. Методологічні положення статистики зовнішньої торгівлі товарами : затв. наказом Державного комітету статистики України від 07.12.2006 р. № 588. *Державна служба статистики України*. URL : <http://bit.ly/39KwLKe>.

Надійшла до редакції 02.12.2019

Oxana YELISYEYeva

Oles Honchar Dnipro National University

Statistical Estimation of Export-Import of Goods by the Subjects of Foreign Economic Activity of Dnipropetrovsk Region by the Number of Employees in 2015–2018

Studying the volume of export-import of goods in Ukraine as a whole helps to understand the general situation on the foreign market, to analyze changes in the dynamics of geographical and commodity structures of trade, to identify the main partner countries and to compare data between them, and to identify the role of the regions of Ukraine in foreign trade and determine the share of each of them in the overall structure of export-import of goods.

However, in order to study in detail the directions of exports and the needs of imported goods to meet the domestic needs of the population of Ukraine, it is advisable to analyze foreign trade of region, as it will allow to more accurately analyze the number of producers of exported products in a certain region and the list of goods that need to be imported to meet the needs of the population in the specific area.

The article deals with the issues related to the activity of the subjects of foreign economic activity in Dnipropetrovsk region of Ukraine and their dynamics for 2015–2018.

The number of foreign economic operators in the region by the number of employees in 2018 was determined to further analyze the situation of the region and the level of production of products that meet the standards for exporting them to the foreign market.

Changes in the number of economic entities in the region over the specified period and the main product groups manufactured in the region and, accordingly, exported to Dnipropetrovsk region have been analyzed.

The structure of participants of foreign economic activity in the region has been presented and the results of statistical analysis of dynamic changes have been offered with the help of the graphical method of data presentation.

The results of the study can be applied in the analysis of socio-economic development of regions and regional development of Ukraine as a whole.

The presented data on foreign trade statistics of goods by economic entities by the number of employees in the regional section make it possible to estimate the participation of certain regions in the international activity of Ukraine and to determine the prospects for further development of the regions of Ukraine.

Keywords: *foreign economic activity, goods, regions, Dnipropetrovsk region, economic entity, employees, export, import, size of enterprise.*